

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУР ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ АНТИМОНОПОЛЬНИМ КОМІТЕТОМ УКРАЇНИ

У статті наведено особливості напрямів діяльності Антимонопольного комітету України як суб'єкта здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції. Відзначено процедурний характер діяльності Антимонопольного комітету України та реалізації ним своїх повноважень. На основі аналізу норм чинного законодавства України у сфері захисту економічної конкуренції досліджено особливості процедурних форм здійснення Антимонопольним комітетом України контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції. Виділено види процедур, у рамках яких реалізує свої повноваження Антимонопольний комітет України.

Ключові слова: *контроль, дотримання законодавства, захист економічної конкуренції, Антимонопольний комітет України, перевірка, надання дозволу, слухання, консультації, концентрація.*

В статье приведены особенности направлений деятельности Антимонопольного комитета Украины как субъекта осуществления контроля за соблюдением законодательства о защите экономической конкуренции. Отмечено процедурный характер деятельности Антимонопольного комитета Украины и реализации им своих полномочий. На основе анализа норм действующего законодательства Украины в сфере защиты экономической конкуренции исследованы особенности процедурных форм осуществления Антимонопольным комитетом Украины контроля за соблюдением законодательства о защите экономической конкуренции. Выделены виды процедур, в рамках которых реализует свои полномочия Антимонопольный комитет Украины.

Ключевые слова: *контроль, соблюдение законодательства, защита экономической конкуренции, Антимонопольный комитет Украины, проверка, предоставление разрешения, слушания, консультации, концентрация.*

The article presents the peculiarities of the activities of the Antimonopoly Committee of Ukraine as the subject of monitoring compliance with the legislation on the protection of economic competition. In the following, the procedural nature of the Antimonopoly Committee of Ukraine and the exercise of its powers are noted. On the basis of analysis of the norms of the current legislation of Ukraine in the field of protection of economic competition, the peculiarities of procedural forms of implementation by the Antimonopoly Committee of Ukraine of compliance with the legislation on the protection of economic competition have been researched. The types of procedures, within the framework of which the Antimonopoly Committee of Ukraine exercises its powers, is allocated.

Key words: *control, observance of legislation, protection of economic competition, Antimonopoly Committee of Ukraine, inspection, granting of permission, hearing, consultation, concentration.*

Вступ. Існування державного органу зі спеціальним статусом, який безпосередньо здійснює контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, відповідає тенденціям світової практики захисту конкурентних відносин і конкурентного законодавства, адже для реалізації таких вузькоспеціальних завдань необхідним є створення й функціонування

відповідного органу зі спеціальною та виключною компетенцією, наділення такого органу необхідними для виконання саме таких завдань повноваженнями й гарантіями діяльності. У зв'язку з наведеним актуальною є необхідність розкрити особливості функціонування Антимонопольного комітету України, охарактеризувати його роль як суб'єкта застосування контролю за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції.

Оглядаючи теоретико-правові напрацювання наукової доктрини, варто зауважити, що питання здійснення своїх повноважень Антимонопольним комітетом України щодо контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції досліджували, зокрема, такі вчені та юристи: О.М. Вінник, О.О. Бакалінська, В.П. Дахно, О.І. Завада, Н.О. Саніахметова, В.С. Щербина, В.К. Мамутов, О.І. Мельниченко, О.В. Безух, О.О. Плетньова, В.В. Борденюк, В.Е. Беляневич.

Проте необхідно відзначити, що сьогодні відсутнє будь-яке комплексне наукове дослідження питання особливостей процедур здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції Антимонопольним комітетом України.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття особливостей процедур здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції Антимонопольним комітетом України.

Результати дослідження. Антимонопольний комітет України як суб'єкт застосування контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції функціонує у двох проявах: 1) як учасник діалогу з громадянським суспільством, структурами ринку, окремими суб'єктами господарювання, який проводить круглі столи, обговорення, наради з представниками юридичних фірм, бізнесу й асоціацій, провадить діяльність із підтримки підприємництва та адвокатування конкуренції, вживає максимум заходів щодо врахування позицій усіх сторін і мінімального втручання в ринкову систему самоорганізації; 2) як суб'єкт державно-владних повноважень, який забезпечує здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції шляхом здійснення повноважень за такими напрямками: а) правотворчість; б) правореалізація; в) здійснення інших юридично значущих дій у сфері контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції. Правотворчість Антимонопольного комітету України полягає в такому: а) розробленні проектів унесення змін до законодавства України; б) прийнятті власних нормативно-правових актів, які регулюють процедуру та заходи здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції.

Правореалізація у сфері контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції Антимонопольним комітетом України відбувається шляхом правозастосування – видання правозастосовних актів – індивідуалізований державно-владний припис (рішення, розпорядження, рекомендація, дозвіл тощо), що виноситься Антимонопольним комітетом України за результатами розгляду відповідної справи (про надання дозволу, про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, за результатами перевірки дотримання законодавства про захист економічної конкуренції).

Здійснення інших юридично значущих дій у сфері контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції полягає, наприклад, у здійсненні узагальнення практики застосування та реалізації норм законодавства про захист економічної конкуренції, складання звітів, підготовки аналітичних матеріалів для подальшого їх використання в розробленні програм державного й суспільного розвитку, внесенні змін до нормативно-правового регулювання тощо; офіційному тлумаченні норм законодавства про захист економічної конкуренції.

Особливістю Антимонопольного комітету України як суб'єкта застосування контролю за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції є те, що він провадить свою діяльність у чітко визначених законодавством процедурах, що дає змогу певною мірою прирівнювати реалізацію повноважень Антимонопольного комітету України до процесуальної діяльності правоохоронних органів за відповідними правовими ознаками: визначеність підстав для початку процедури, стадійність, строки, змагальність і можливість брати участь в обговоренні рішень Антимонопольного комітету України тощо.

Зокрема, відповідно до Закону України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 № 3659-XII [1], діяльність щодо виявлення порушень, запобігання порушенням і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, в тому числі законодавства про захист від недобросовісної конкуренції, проводиться Антимонопольним комітетом України, його органами та посадовими особами з додержанням процедурних засад, визначених законодавчими актами України про захист економічної конкуренції. Органи Антимонопольного

комітету України, які розглядають справу про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, в тому числі про недобросовісну конкуренцію, до прийняття рішення по суті можуть проводити слухання у справі.

Орган Антимонопольного комітету України за власною ініціативою чи за заявою осіб, які беруть участь у розгляді справи, може провести повністю або частково закриті слухання у справі, якщо відкрите слухання може завдати шкоди інтересам держави, осіб, які беруть участь у розгляді справи, та інших осіб або перешкодити подальшому розгляду справи. Порядок проведення слухання у справі визначається Антимонопольним комітетом України відповідно до цього Закону й інших актів законодавства з питань захисту економічної конкуренції [1].

Процедурна діяльність Антимонопольного комітету України щодо виявлення порушень, запобігання порушенням і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції ґрунтується на низці нормативно-правових актів, зокрема Законах України: «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 № 3659-ХІІ [1] і «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 № 2210-ІІІ [2], Положенні про Порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції, затверджене Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 25.12.2001 № 182-р [3], Розпорядженнях: «Про затвердження Тимчасових правил розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України» від 19.04.1994 № 5 [4], «Про затвердження Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію)» від 19.02.2002 № 33-р [5], «Про затвердження Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання» від 12.02.2002 № 26-р [6] та інших нормативно-правових актах.

Усі зазначені процедури характеризуються чіткою стадійністю їх здійснення, вичерпним колом підстав для початку їх провадження, визначеним колом осіб, які беруть участь у кожній процедурі, їхніх прав та обов'язків. Також законодавством встановлено відповідні правові наслідки, які настають у рамках реалізації кожної процедури, – ті рішення Антимонопольного комітету України, які він приймає за наявності відповідних підстав, на основі досліджених обставин і документів.

Зокрема, прикладом відповідної процедури є надання Антимонопольним комітетом України дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання. Він регулюється Розпорядженням Антимонопольного комітету України «Про затвердження Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію)» від 19.02.2002 № 33-р [5]. Відповідно до зазначеного Розпорядження, у разі перевищення показниками учасників концентрації значень учасники концентрації, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю, які в межах своїх повноважень приймають рішення про концентрацію або які здійснюють концентрацію, повинні звернутися із заявою про надання дозволу. Комітет приймає рішення про надання дозволу (заборону) за заявами про надання дозволу й надає висновки за заявами про надання попередніх висновків стосовно концентрації: 1) учасником якої є підприємство, що має стратегічне значення для економіки та безпеки держави; 2) учасником якої є суб'єкт господарювання, у складі якого хоча б одна юридична (фізична) особа має постійне місце знаходження (місце проживання) за межами України; 3) учасником якої є суб'єкт господарювання, який за результатами концентрації досягає монопольного (домінуючого) становища підтримує або посилює це становище й в інших, визначених законодавством, випадках [5].

Розпорядженням також визначені вимоги до заяви, яку необхідно подати до Антимонопольного комітету України, а також документів, що додаються до заяви. Органи Комітету надають заявникам на підставі заяви про надання висновків і доданої до неї інформації попередні висновки стосовно концентрації. Строк розгляду заяв про надання попередніх висновків стосовно концентрації становить один місяць, якщо інше не встановлено законом. Попередні висновки органу Комітету надаються у формі листа, в якому зазначається про таке: 1) можливість надання дозволу на концентрацію; 2) можливість відмови в наданні дозволу на концентрацію; 3) необхідність чи відсутність необхідності одержання дозволу на концентрацію; 4) недостатність інформації для будь-якого висновку. Попередні висновки надаються виключно на підставі наданої заявником інформації.

Органи Комітету розглядають заяву про надання дозволу на концентрацію протягом тридцяти днів з дня прийняття її до розгляду відповідним органом Комітету, якщо інше не встановлено законом. Заява залишається без розгляду в разі надходження від заявника клопотання про

відкликання заяви, про що приймається рішення відповідних органів Комітету. За результатами розгляду справ про концентрацію Комітетом приймаються рішення про надання дозволу на концентрацію; заборону концентрації. За результатами розгляду справ про концентрацію адміністративною колегією приймається рішення про надання дозволу на концентрацію. У рішенні вказуються результати розгляду справи по суті, наводяться мотиви рішення, висновки щодо умов договору оренди, зазначаються дії, які заявник повинен виконати або від яких утриматися [5].

З метою узгодження необхідних зобов'язань і вимог, якими обумовлюватиметься рішення органу Комітету про надання дозволу, органи Комітету й учасники концентрації проводять відповідні консультації. Рішення органів Комітету про надання дозволу на концентрацію може бути обумовлено виконанням учасниками концентрації зобов'язань, які усувають або пом'якшують негативний вплив концентрації на конкуренцію. Такі умови та зобов'язання можуть стосуватися, зокрема, обмеження стосовно управління, користування чи розпорядження майном, а також зобов'язання суб'єкта господарювання здійснити відчуження майна. Концентрація має бути здійснена протягом року з дня прийняття рішення про надання дозволу, якщо більший строк не визначено в рішенні. Якщо концентрація в цей строк не здійснена, учасники концентрації мають подати нову заяву про отримання дозволу [5].

Наступним видом процедур, що провадяться органами Антимонопольного комітету України, є процедури щодо проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції. Зазначені процедури реалізуються відповідно до Положення про Порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції, затвердженого Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 25.12.2001 № 182-р [3]. Відповідно до Положення, передбачено проведення планових перевірок (які затверджуються планами-графіками проведення планових виїзних перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції) та позапланових перевірок (які здійснюються за заявами, поданнями й дорученнями центральних і місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування, на прохання об'єкта перевірки, виникнення потреби в перевірці відомостей, отриманих від особи, яка мала правові відносини з об'єктом перевірки, за ініціативою органів Комітету, голови відділення, відповідно до абзацу 4 частини 1 статті 36 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [2], у разі безпосереднього виявлення державними службовцями Комітету, відділення ознак порушення об'єктом перевірки законодавства про захист економічної конкуренції тощо) [3].

У кожному конкретному випадку строки проведення перевірок і склад Комісії з перевірки визначаються з урахуванням об'єкта перевірки та очікуваного обсягу роботи, необхідного для виконання поставленого завдання. Залежно від завдання й мети перевірки голова та члени Комісії запитують у керівництва об'єкта перевірки, зокрема керівників і членів органів управління, керівників структурних підрозділів, а також в інших працівників об'єкта перевірки документи, письмові й усні пояснення та іншу інформацію, що стосується завдань і мети перевірки (у тому числі з обмеженим доступом). Голова Комісії підсумовує подані матеріали і складає акт перевірки у двох примірниках за встановленою формою (додаток 2). Акт підписується головою Комісії та її членами, керівником об'єкта перевірки, а в разі потреби й іншими відповідальними працівниками об'єкта перевірки [3].

Останньою з наведених нами процедур, у рамках яких Антимонопольний комітет України реалізує своє завдання щодо контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, є процедури, що провадяться в рамках існування чи потенційної можливості виникнення деліктних правовідносин. Зокрема, це процедура, яка регулюється Розпорядженням «Про затвердження Тимчасових правил розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України» від 19.04.1994 № 5 [4]. Відповідно до Розпорядження, заяви про порушення у справах, підвідомчих адміністративній колегії територіального відділення Комітету, подаються до відділення за місцем учинення порушення, або за місцем знаходження відповідача, або за місцем настання наслідків порушення. Заяви про порушення в інших справах подаються до Комітету. Особами, які мають право подавати заяву, є суб'єкти господарювання – конкуренти, поставальники чи покупці відповідача й інші фізичні та юридичні особи, які можуть підтвердити, що дії чи бездіяльність відповідача, визначені зазначеними законами як порушення законодавства про захист економічної конкуренції, можуть безпосередньо й негативно вплинути на їхні права. Доказами у справі можуть бути будь-які фактичні дані, які дають можливість визначити наявність або відсутність порушення.

Ці дані встановлюються такими засобами: поясненнями сторін і третіх осіб, поясненнями службових осіб і громадян, письмовими доказами, речовими доказами й висновками експертів.

Особи, які беруть (брали) участь у справі, мають право ознайомлюватися з матеріалами справи (за винятком інформації з обмеженим доступом, а також інформації, визначеної відповідним державним уповноваженням, головою відділення, розголошення якої може завдати шкоди інтересам інших осіб, які беруть (брали) участь у справі або перешкодити подальшому розгляду справи), а також мають право наводити докази, подавати клопотання, усні й письмові пояснення тощо [4].

Під час доведення вчинення порушення залежно від обставин у справі може бути прийнято одне чи декілька рішень згідно зі статтею 48 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [2] (визнання вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції; припинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції; примусовий поділ суб'єкта господарювання, що займає монополію (домінуюче) становище на ринку; накладення штрафу; блокування цінних паперів тощо).

Висновки. Аналіз норм таких положень дає змогу виділити такі види процедур, у рамках яких реалізує свої повноваження Антимонопольний комітет України: 1) дозвільні – процедури, які здійснюються Антимонопольним комітетом України щодо надання дозволів на концентрацію, узгоджені дії; 2) процедури щодо проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції; 3) процедури, які провадяться в рамках існування чи потенційної можливості виникнення деліктних правовідносин (порушення законодавства про захист економічної конкуренції) – процедури щодо розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 50. С. 472.
2. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 № 2210-ІІІ. Голос України. 2001. № 37.
3. Про затвердження Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції: Розпорядження Антимонопольного комітету України від 25.12.2001 № 182-р. Офіційний вісник України. 2002. № 7. С. 434.
4. Про затвердження Тимчасових правил розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України: Розпорядження Антимонопольного комітету України від 19.04.1994 № 5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0090-94>.
5. Про затвердження Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію): Розпорядження Антимонопольного комітету України від 19.02.2002 № 33-р. Офіційний вісник України. 2002. № 13. С. 225.
6. Про затвердження Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання: Розпорядження Антимонопольного комітету України від 12.02.2002 № 26-р. Офіційний вісник України. 2002. № 11. С. 253.